

mgr Mateusz Nesterok

UKW w Bydgoszczy

DOI: 10.29316/rs/197260

Keywords: polityka edukacyjna, polityka publiczna, reforma, edukacja, nauczanie, społeczeństwo

Przeobrażenia i wyzwania polskiej polityki edukacyjnej - ocena społeczna i perspektywy na przyszłość

Wstęp

Polityka edukacyjna, określana też przez część społeczeństwa jako polityka oświatowa, jest integralną częścią polityki publicznej każdego państwa. Co do zasady składa się ona z danego zbioru zasad i narzędzi, które umożliwiają jej praktyczne wdrożenie. Odpowiedzialność za jej realizację spoczywa na wyznaczonych organach państwowych, które są częścią struktur władzy (Podolski, Turnowiecki, 2001). Na przestrzeni lat, zarówno polityka edukacyjna w Polsce, jak i cała struktura organizacyjna oraz zakres kompetencji odpowiednich organów uległy znaczącym zmianom. Zmiany te odzwierciedlają także ewolucję postrzegania przez kolejne rządy i społeczeństwo samej idei edukacji, ale także jej celów oraz stosowanych metod (Kurzyńska-Chmiel, 2013).

System oświaty w Polsce, choć jest zarządzany na różnych szczeblach, zachowuje w dużym stopniu charakter scentralizowany. Definiuje się go jako zbiór instytucji edukacyjnych mających na celu kształcenie, wychowanie i opiekę, jakie są ze sobą wzajemnie powiązane określonymi relacjami i zależnościami. Obejmuje on szkoły różnego szczebla, od samych przedszkoli aż po uczelnie wyższe, a także inne placówki edukacyjne, takie jak ośrodki kształcenia dla osób dorosłych. Skuteczność tego systemu zależy od współpracy między instytucjami, które niewątpliwie winny współpracować, a co za tym idzie, także wymieniać informacje, koordynować działania i stosować wspólne standardy oraz procedury (Ikonowicz, 2012).

Polityka edukacyjna jest kluczowym elementem, który kształtuje cały system oświaty w Polsce. Stanowi ona zestaw strategicznych decyzji i działań podejmowanych przez rząd i inne kompetentne organy w celu kierowania, jak również modelowania systemu oświatowego. Jej

wpływ rozciąga się na wiele aspektów, od struktury i organizacji szkół, przez programy nauczania, aż po kwalifikacje i szkolenia przeznaczone dla nauczycieli. Polityka ta odgrywa również istotną rolę w zapewnianiu równego dostępu do edukacji, jakości nauczania oraz zapewnianiu równych szans edukacyjnych (Sadura, 2013).

Zmieniające się potrzeby społeczne, gospodarcze i technologiczne bez wątpienia stawiają przed polityką edukacyjną nowe wyzwania, na które ta musi odpowiedzieć. Niewątpliwie ma ona bowiem ogromne znaczenie dla kształtowania struktury społecznej i dynamiki społecznej, mogąc przyczyniać się zarówno do tworzenia, jak i redukcji nierówności społecznych. Tu zresztą należy zaznaczyć, że jednym z głównych celów tej polityki jest właśnie zmniejszenie nierówności społecznych, co można osiągnąć choćby poprzez zapewnienie równego dostępu do edukacji dla wszystkich grup społecznych (Niezgoda, 2011).

Ocena społeczna polityki edukacyjnej odgrywa kluczową rolę w identyfikacji obszarów wymagających uwagi i potencjalnych usprawnień. Zrozumienie społecznego postrzegania polityki edukacyjnej, a także całego systemu edukacji w praktyce, może służyć jako swoisty barometr skuteczności wprowadzanych zmian oraz jako narzędzie pomiaru satysfakcji z dostępnych usług edukacyjnych. Poza tym opinie dotyczące równości dostępu do edukacji oraz gotowości systemu edukacyjnego na zmieniające się realia społeczne, mogą ujawnić, gdzie polityka edukacyjna może wymagać korekty lub całkowitego przemodelowania. Pytania o potencjalne reformy w ocenianiu i zadaniach domowych, czy wprowadzenie elementów grywalizacji, podkreślają natomiast dynamiczną naturę debaty o przyszłości edukacji i jej przyszłości

Istota edukacji i jej podstawowe zadania

Niewątpliwie edukacja to proces trwający nieustannie i otaczający nas wszędzie, a zarazem dotykający każdej osoby od najmłodszych lat. Rozpoczyna się jeszcze w domu, gdzie dziecko pierwsze edukacyjne kroki stawia pod czujnym okiem rodziców, by później kontynuować naukę w sformalizowanych placówkach. Słowo „edukacja” wywodzi się z łacińskiego „educatio”, co oznacza wychowanie i kształcenie. I choć powszechnie kojarzy się głównie z okresem dzieciństwa, to w rzeczywistości dotyczy osób w każdym wieku, obejmując ciągłe przekształcanie ludzkiej świadomości (Illeris, 2014)

W ujęciu tradycyjnym edukacja składa się z dwóch głównych elementów: wychowania i kształcenia. Przy czym wychowanie w tym ujęciu to działania zmierzające do przyswojenia przez jednostkę wiedzy, umiejętności oraz kompetencji niezbędnych do życia zgodnie z

kulturowo ukształtowanymi normami. Kształcenie natomiast koncentruje się na rozwijaniu intelektualnym, fizycznym oraz emocjonalnym, co przekłada się na wszechstronny rozwój osobisty. Obie te dziedziny, choć różne, są ze sobą nierozzerwalnie związane i wzajemnie się uzupełniają, co stanowi o kompleksowości procesu edukacyjnego (Cyzio, 2017).

Z biegiem czasu i rozwojem cywilizacji, struktura edukacji uległa znacznym zmianom. Jest ona po latach systemem opartym na polityce edukacyjnej. Założenie instytucji edukacyjnych, takich jak szkoły i uniwersytety, jak też rozwój różnorodnych programów nauczania, znacząco przyczyniły się do ustrukturyzowania przekazywania wiedzy. Dziedziny naukowe takie jak matematyka, sztuka, nauki humanistyczne czy przyrodnicze, zyskały na znaczeniu, a edukacja stała się fundamentem życia społecznego i zawodowego (Wołoszyn, 2003). Dostęp do edukacji w założeniu ma stawać się coraz bardziej powszechny, a tym samym odgrywać kluczową rolę w zwiększaniu mobilności społecznej oraz zmniejszaniu nierówności, co z kolei jest niezbędne do zapewnienia sprawiedliwości społecznej (Trilling, Fadel, 2009).

Współczesna edukacja musi również sprostać wyzwaniom płynącym z dynamicznych zmian, jakie występują na świecie. Rozwój technologii informatycznych umożliwił prowadzenie nauczania przez internet, a także tworzenie symulacji komputerowych czy wykorzystywanie algorytmów sztucznej inteligencji. a nauczanie online, symulacje komputerowe czy wykorzystanie sztucznej inteligencji stają się coraz bardziej powszechne. To sprawia, że edukacja może być bardziej dostosowana do indywidualnych potrzeb i bardziej elastyczna, co jest kluczowe w przygotowaniu uczniów do przyszłych wyzwań rynku pracy. Warto podkreślić, że edukacja nie ogranicza się jedynie do przekazywania wiedzy, ale także rozwija całą osobowość uczniów, ich wartości, etykę i umiejętności społeczne (Kwasek, 2018).

Należy też podkreślić konieczność modyfikacji polityki edukacyjnej w taki sposób, aby mogła ona lepiej sprostać potrzebom i wyzwaniom, jakie stoją przed kolejnymi pokoleniami. Zadaniem społeczeństwa jest bowiem również przygotowanie takiego systemu edukacji, który dostarczy kolejnym pokoleniom niezbędnych umiejętności i wiedzy, ale także wesprze je w rozwijaniu kompetencji, które pozwolą na optymalne funkcjonowanie w społeczeństwie. Idąc tym tropem, reformy w polityce edukacyjnej powinny uwzględniać zmieniające się oczekiwania, wprowadzając do niej nowe elementy, które będą bardziej zintegrowane z nowoczesnymi technologiami. Edukacja powinna być procesem bardziej indywidualnie dostosowanym do potrzeb uczniów, co z kolei wymaga od systemów edukacyjnych większej adaptacyjności i innowacyjności. Każde pokolenie jest za to równie odpowiedzialne (Nesterok, 2024).

Nowoczesne koncepcje edukacyjne

W ostatnich dekadach polityka edukacyjna na świecie przeszła znaczące zmiany, dostosowując się do rosnących wymagań nowoczesnego świata oraz coraz bardziej zróżnicowanych potrzeb uczniów. Wraz pojawieniem się nowych technologii, zmieniających się podejść pedagogicznych oraz coraz większego nacisku na indywidualizację procesu nauki, nauczyciele i politycy poszukują nowych metod nauczania. Choć te nie wydają się być popularne w Polsce, to w części krajów świata oferują innowacyjne podejścia do przekazywania wiedzy i umiejętności, zwiększając zaangażowanie oraz efektywność uczenia się. W ocenie badacza najbardziej obiecujące są te związane z gamifikacją i grywalizacją, które to znajdują się od kilku lat w centrum zainteresowania kilku polskich uczelni. Stąd też to właśnie te koncepcje zostały ujęte w badaniu,

Gamifikacja w edukacji polega na stosowaniu mechanizmów znanych z gier komputerowych w procesie dydaktycznym. Ma to na celu zwiększenie motywacji i zaangażowania uczniów. Gamifikacja często wykorzystuje punkty, odznaki, tablice liderów i inne elementy gier do nagradzania postępów uczniów i utrzymywania ich zainteresowania materiałem. Pozwala na naukę przez pozorną zabawę, co może przekształcić tradycyjne metody edukacyjne w bardziej interaktywne i motywujące doświadczenia (Deterding i in., 2011).

Wiąże się ona z grywalizacją. Ta obejmuje stosowanie projektu i elementów gier w nietradycyjnych kontekstach, a w tym właśnie w edukacji. Koncentruje się jednak bardziej na rywalizacji i współzawodnictwie. Przez tworzenie sytuacji konkurencyjnych, grywalizacja zachęca uczniów do osiągania lepszych wyników i efektywniejszego realizowania zadań edukacyjnych. Jest to szczególnie efektywne w grupach, w jakich uczniowie mogą rywalizować i jednocześnie współpracować (Huotari, Hamari, 2012).

Inną wartą uwagi metodą jest uczenie się oparte na zapytaniach (ang. inquiry-based learning), która to opiera się głównie na zachęcaniu uczniów do nauki przez stawianie pytań, prowadzenie badań i eksplorację. Uczenie się oparte na zapytaniach kładzie nacisk na proces uczenia się, w jakim uczniowie są bardziej aktywni i angażują się w poszukiwanie wiedzy. Stawia to uczniów w roli aktywnych badaczy, którzy sami formułują pytania, poszukują odpowiedzi i wyczerpują tematy związane z danymi lekcjami. Metoda ta promuje krytyczne myślenie i samodzielność, jak również rozwija zdolności analityczne, ponieważ uczniowie nie otrzymują gotowych odpowiedzi, lecz w dużej mierze sami odkrywają wiedzę. To prowadzi do głębszego zrozumienia treści, jakie mają opanować. Metodę tę można z powodzeniem połączyć z gamifikacją i grywalizacją (Kuhlthau i in., 2007).

Metodologia badań

Celem przeprowadzonych badań było zbadanie społecznej percepcji polskiej polityki edukacyjnej, z uwzględnieniem różnych aspektów systemu edukacji takich jak efektywność reform politycznych, adaptacja programów nauczania, wykorzystanie nowych technologii czy równość dostępu do edukacji. Główne problemy badawcze koncentrowały się wokół oceny ogólnego stanu systemu edukacji, skuteczności prowadzonej polityki edukacyjnej oraz dostosowania programów nauczania do potrzeb uczniów i wyzwań przyszłości. Badanie miało na celu również zrozumienie społecznych oczekiwań względem wprowadzenia innowacyjnych metod takich jak gamifikacja i grywalizacja.

Jest ono ważne ze społecznego i pedagogicznego, ale także politologicznego punktu widzenia, co czyni badanie interdyscyplinarnym. Wyniki badania rzucają bowiem światło na ważną rolę, jaką polityka publiczna odgrywa w kształtowaniu systemów edukacyjnych i reagowaniu na społeczne oczekiwania i wyzwania. Bez wątpienia decyzje polityczne mają bezpośredni wpływ na jakość, dostępność i metody nauczania, co w konsekwencji wpływa na percepcję systemu edukacji przez obywateli, a także wprowadzanych reform.

W badaniu określono następujące pytania badawcze:

- Jak oceniany jest ogólny stan polskiej polityki edukacyjnej, rozumianej jako stan systemu edukacji?
- Jak ocenia się reformy przeprowadzane w polskiej polityce edukacyjnej po 1989 roku?
- Jak ocenia się polską politykę edukacyjną pod kątem przygotowania do życia we współczesnym świecie?
- Jak ocenia się polską politykę edukacyjną pod kątem dostosowania programów nauczania do potrzeb uczniów?
- Jak ocenia się polską politykę edukacyjną pod kątem dostosowania programów nauczania do wyzwań przyszłości?
- Jak ocenia się polską politykę edukacyjną pod kątem wykorzystywania nowych technologii?
- Jak ocenia się polską politykę edukacyjną pod kątem nadążania za zmianami społecznymi?
- Jak ocenia się pomysły zmian w polskiej polityce edukacyjnej polegających na odejściu od zadań domowych?
- Jak ocenia się pomysły zmian w polskiej polityce edukacyjnej polegających na odejściu od stosowania oceniania?

- Jak ocenia się równość dostępu wszystkich uczniów do wysokiej jakości edukacji?
- Jak ocenia się pomysł wprowadzenia do polskich szkół grywalizacji i gamifikacji?

Do zebrania danych został wykorzystany autorski kwestionariusz, który zawierał 11 pytań zamkniętych powiązanych z pytaniami badawczymi. Narzędzie to zostało opracowane z myślą o kompleksowej analizie percepcji systemu edukacyjnego w Polsce, co pozwoliło badaczowi na dogłębną ocenę poszczególnych aspektów edukacji. Respondentami były 201 osoby z różnych grup demograficznych, co umożliwiło analizę wyników także w kontekście płci, wieku, poziomu wykształcenia oraz miejsca zamieszkania.

Badanie przeprowadzono w sposób umożliwiający uzyskanie reprezentatywnych odpowiedzi na postawione osobom badanym pytania, co stanowi cenne źródło wiedzy o aktualnym stanie oraz oczekiwaniach związanych z polskim systemem edukacji. Zostało ono przeprowadzone metodą kuli śnieżnej za pomocą ankiety internetowej z użyciem narzędzia Google Forms.

Spoleczna ocena polskiej polityki edukacyjnej – wyniki badań empirycznych

Do przeprowadzenia badania zastosowano autorski kwestionariusz opracowany na potrzeby analizy percepcji różnych aspektów edukacji w Polsce. Narzędzie to zostało skonstruowane z uwzględnieniem istotnych kwestii dotyczących reform polityki edukacyjnej, adaptacji programów nauczania, wykorzystania nowych technologii, równości dostępu do edukacji, a także potencjalnych zmian w metodach nauczania i oceniania.

Do celów badawczych przebadano łącznie 201 osób w różnym przedziale wiekowym, uwzględniając reprezentację płci, poziomu wykształcenia oraz miejsca zamieszkania. Analiza rzetelności została przeprowadzona za pomocą metody zgodności wewnętrznej, a do oceny spójności i rzetelności wykorzystano współczynnik α -Cronbacha. Wyniki wskazują na to, że narzędzie jest zgodne wewnętrznie, spójne i rzetelne. Trafność kwestionariusza została oceniona przez analizę czynnikową, która potwierdziła wyodrębnienie zaprojektowanych pytań zgodnie z pierwotnymi założeniami konstrukcyjnymi narzędzia.

Kwestionariusz zawiera łącznie 11 pytań o różnorodnym formacie odpowiedzi, co pozwala na szczegółową analizę opinii respondentów na temat poszczególnych aspektów systemu edukacji. W metryczce zapytano uczestników badania o ich płeć, grupę wiekową, wykształcenie oraz miejsce zamieszkania, co umożliwia dogłębną analizę danych w kontekście demograficznym.

Pytania dotyczyły oceny ogólnego stanu systemu edukacji, skuteczności prowadzonej polityki edukacyjnej, dostosowania programów nauczania do potrzeb uczniów, przygotowania uczniów do wyzwań przyszłości, wykorzystania nowych technologii w edukacji, reagowania na zmiany społeczne, stosowania zadań domowych i systemu oceniania, dostępności wysokiej jakości edukacji dla wszystkich uczniów oraz wprowadzenia elementów grywalizacji i gamifikacji do szkół.

Badani oceniali ogólny polskiej polityki edukacyjnej na 5-stopniowej skali. W kolejnych 6 pytaniach oceniali kolejne czynniki składające się na ocenę konkretnych jej elementów na 3-stopniowej skali. Ostatnie 4 pytania dotyczyły dostępu do wysokiej jakości edukacji, a także będących przedmiotem debaty publicznej pomysłów związanych z zadaniami domowymi, ocenianiem oraz grywalizacją i gamifikacją.

Unikalność autorskiego kwestionariusza wynika przede wszystkim z jego kompleksowego podejścia do analizy percepcji polskiego systemu edukacji, mimo małej liczby pytań, jak też na skonkretyzowaniu odpowiedzi. To pozwoliło zdobyć stosunkowo dużą ilość odpowiedzi badanych. Opracowany został nadto w oparciu o aktualne debaty i wyzwania w dziedzinie edukacji. Dzięki temu narzędzie to pozwala nie tylko na zgłębienie aktualnego stanu edukacji, ale również na identyfikację obszarów wymagających zmian lub ulepszeń. Dodatkowo, kwestionariusz został zaprojektowany w taki sposób, aby umożliwić dogłębną analizę w kontekście demograficznym, co jest kluczowe dla zrozumienia różnic w percepcji między różnymi grupami społecznymi. Taka kompleksowość i wszechstronność sprawiają, że narzędzie to stanowi cenne źródło wiedzy o polskim systemie edukacji, oferując unikalne perspektywy na temat jego mocnych i słabych stron, oraz potencjalnych kierunków rozwoju.

Zadawane były następujące pytania, które oznaczono stosownymi skrótami:

- Jak oceniasz ogólny stan systemu edukacji w Rzeczypospolitej Polskiej? (PYT1_STAN)
- Czy uważasz, że reformy polskiej polityki edukacyjnej, jakie mają miejsce po 1989 roku, są korzystne dla uczniów? (PYT2_KORZ)
- Czy uważasz, że obecnie prowadzona polityka edukacyjna jest skuteczna w przygotowywaniu młodych ludzi do życia we współczesnym świecie? (PYT3_PRZYG)
- Czy uważasz, że programy nauczania są odpowiednio dostosowane do potrzeb uczniów? (PYT4_PROGR)

- Czy uważasz, że istniejące programy nauczania przygotowują uczniów do wyzwań przyszłości? (PYT5_WYZW)
- Czy uważasz, że polska polityka edukacyjna w wystarczający sposób wykorzystuje nowe technologie? (PYT6_TECH)
- Czy uważasz, że stan polskiej edukacji nadaża za postępującymi zmianami społecznymi? (PYT7_ZMIANY)
- Czy uważasz, że polskie szkoły powinny odejść od zadań domowych? (PYT8_ZADDOM)
- Czy uważasz, że polskie szkoły powinny odejść od oceniania? (PYT9_OCEN)
- Czy uważasz, że wszyscy uczniowie mają równe szanse na dostęp do wysokiej jakości edukacji? (PYT10_DOST)
- Czy popierasz wprowadzenie grywalizacji i gamifikacji* do polskich szkół? (PYT11_GAME)

Tabela 1 Analiza rzetelności wyniku ogólnego i w poszczególnych czynnikach (N=201)

	średnia	odchylenie standardowe	α -Cronbacha
pyt1_stan	2,213930	0,953418	0,422770
pyt2_korz	2,000000	0,734847	0,572890
pyt3_przyg	1,477612	0,686110	0,479760
pyt4_progr	1,407960	0,502729	0,434815
pyt5_wyzw	1,308458	0,659074	0,448416
pyt6_tech	1,577114	0,596048	0,461632
pyt7_zmiany	1,338308	0,484742	0,462974
pyt8_zaddom	1,582090	0,494447	0,656603
pyt9_ocen	1,621891	0,486126	0,633808
pyt10_dost	1,323383	0,468935	0,598423
pyt11_game	1,900498	0,300083	0,542573

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

W badaniu uwzględnionych zostało łącznie 201 osób, z czego 88 badanych (43,78%) stanowiły kobiety, 112 badanych (55,72%) to mężczyźni, a 1 badana (0,50%) to osoby identyfikujące się jako niebinarne.

Tabela 2 *Charakterystyka osób badanych ze względu na płeć (N=201)*

	liczba osób	procent
kobieta	88	43,78
mężczyzna	112	55,72
inne	1	0,50
suma	201	100,00%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Podział wiekowy badanych przedstawia się następująco:

- 39 osób (19,40%) miało od 18 do 25 lat;
- 76 osób (37,81%) miało od 26 do 35 lat;
- 52 osoby (25,87%) miało od 36 do 60 lat;
- 34 osób (16,92%) miało od 61 do 75 lat.

Tabela 4 *Charakterystyka osób badanych ze względu na przynależność do grupy wiekowej (N=201)*

	liczba osób	procent
18–25	39	19,40%
26–35	76	37,81%
36–60	52	25,87%
61–75	34	16,92%
suma	201	100,00%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Natomiast pod względem wykształcenia następująco:

- 42 badanych (20,90%) zadeklarowało wykształcenie podstawowe;
- 20 badanych (9,95%) wykształcenie zawodowe;
- 63 badanych (31,34%) wykształcenie średnie;
- 76 badanych (37,81%) wykształcenie wyższe.

Tabela 5 *Charakterystyka osób badanych ze względu na wykształcenie (N=201)*

	liczba osób	procent
podstawowe	42	20,90%
zawodowe	20	9,95%
średnie	63	31,34%
wyższe	76	37,81%
suma	201	100,00%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Większość badanych, bo aż 158 osób (78,60%), mieszka w mieście powyżej 100 tysięcy mieszkańców, 21 osób (10,45%) mieszka w miasteczku do 100 tysięcy mieszkańców, a 22 osoby (10,95%) na wsi.

Tabela 6 *Charakterystyka osób badanych ze względu na miejsce zamieszkania (N=201)*

	liczba osób	procent
wieś	22	10,95%
miasteczko	21	10,44%
miasto	158	78,60%
suma	201	100,00%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny ogólnego stanu polskiej polityki edukacyjnej ujawnia istotne różnice w percepcjach w zależności od demograficznych czynników takich jak płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania badanych. Badanie nie odnotowało żadnych pozytywnych opinii na najwyższym poziomie, co świadczy o krytycznym podejściu uczestników do stanu polityki edukacyjnej w Polsce.

Wśród różnic płciowych znaczące było to, że w grupie oceniających politykę edukacyjną pozytywnie i neutralnie dominowali mężczyźni. Natomiast kobiety częściej wyrażały negatywne opinie. Rzadkość pozytywnych ocen wśród kobiet może świadczyć o bardziej krytycznym lub wymagającym stosunku do polityki edukacyjnej, co stanowi inspirację do dalszych badań w tym zakresie.

Najwięcej pozytywnych ocen pochodziło od osób między 36 a 60 rokiem życia. To może sugerować, że starsze pokolenia mają bardziej optymistyczne spojrzenie na polską politykę

edukacyjną lub też dostrzegają w niej pozytywne zmiany w porównaniu z edukacją, jakiej doświadczyli w przeszłości. Młodsze grupy wiekowe oceniały polską politykę edukacyjną neutralnie i negatywnie, co może odzwierciedlać ich bezpośrednie doświadczenia z obecnym systemem edukacji.

Wpływ na ocenę miało też miejsce zamieszkania. Pozytywne opinie wyrażały osoby mieszkające na wsi, co może w pewien sposób sugerować, że ich oczekiwania wobec systemu edukacji są inne lub też, że dostrzegają w nim pewne pozytywne aspekty, które pozostają niezauważone przez mieszkańców miast. Z kolei mieszkańcy miasteczek i miast częściej oceniali politykę edukacyjną negatywnie, co może wynikać z większej świadomości problemów systemowych lub różnic w jakości edukacji, a także liczebności klas czy wpływu na działanie placówek.

Tabela 7 Tabela liczości badanych dotycząca oceny ogólnego stanu polskiej polityki edukacyjnej dokonanej przez badanych (N=201)

	liczba	procent
bardzo pozytywnie	0	0,00%
pozytywnie	22	10,95%
neutralnie	51	25,37%
negatywnie	76	37,81%
bardzo negatywnie	52	25,87%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 8 Tabela liczości badanych ukazująca ocenę ogólnego stanu polskiej polityki edukacyjnej z podziałem na płeć (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
bardzo pozytywnie	0	0%	0	0%	0	0%
pozytywnie	0	0%	22	11%	0	0%
neutralnie	20	10%	30	15%	1	0%

negatywnie	36	18%	40	20%	0	0%
bardzo negatywnie	32	16%	20	10%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 9 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny ogolnego stanu polskiej polityki edukacyjnej z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
bardzo pozytywnie	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
pozytywnie	0	0%	0	0%	22	11%	0	0%
neutralnie	21	10%	38	19%	30	15%	0	0%
negatywnie	18	9%	38	19%	0	0%	20	10%
bardzo negatywnie	0	0%	0	0%	0	0%	14	7%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 10 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny ogolnego stanu polskiej polityki edukacyjnej z podzialem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
bardzo pozytywnie	0	0%	0	0%	0	0%
pozytywnie	22	11%	0	0%	0	0%
neutralnie	0	0%	21	10%	30	15%
negatywnie	0	0%	0	0%	76	38%
bardzo negatywnie	0	0%	0	0%	52	26%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny korzyści z reform przeprowadzanych w Polsce po 1989 roku ukazuje zróżnicowane spojrzenia badanych, również ujawniając interesujące wzorce w zależności od płci, wieku, a także miejsca zamieszkania badanych. Z wyników badań można wnioskować,

że opinie na temat korzyści tych reform są podzielone, co może świadczyć o złożoności doświadczanych zmian i ich różnym wpływie na życie obywateli.

Pozytywne oceny pochodziły od kobiet, natomiast mężczyźni dominowali w grupach uznających reformy za niekorzystne oraz częściowo korzystne. To zaś sugeruje bardziej krytyczne lub zróżnicowane podejście do zmian w systemie.

Analiza wiekowa ujawnia, że młodsze grupy wiekowe, a więc osoby między 18 a 35 rokiem życia, były bardziej skłonne do postrzegania reform jako korzystnych, co może odzwierciedlać optymizm młodszego pokolenia lub ich lepszą adaptację do zmian. Mniej dotknęły ich też gruntowne zmiany, jakie wprowadził Mirosław Handke. Osoby między 26 a 35 rokiem życia były jednak bardziej krytyczne w ocenach, aniżeli młodsza grupa. Natomiast w grupie badanych mających od 36 do 60 lat, najczęściej wskazywano na częściowe korzyści z reform. Ciekawym jest to, że najstarsza grupa badanych również skłaniała się ku negatywnym ocenom, co może sugerować rozczarowanie wynikami zmian lub tęsknotę za stabilnością okresu przed reformami.

Mieszkańcy miast oceniali reformy jako niekorzystne. To może wskazywać na to, że doświadczenie urbanizacji i szybszych zmian społeczno-gospodarczych w miastach ma wpływ na postrzeganie reform. Zarówno korzystne, jak i częściowo korzystne oceny reform rozkładały się równomiernie między mieszkańców wsi czy miasteczek co pokazuje, że dostrzeganie pozytywnych aspektów reform może być niezależne od miejsca zamieszkania.

Tabela 11 *Tabela liczości badanych w zależności od oceny korzyści reform przeprowadzanych po 1989 roku (N=201)*

	liczba	procent
niekorzystne	54	27%
częściowo korzystne	93	46%
korzystne	54	27%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 12 *Tabela liczości badanych w zależności od oceny korzyści reform przeprowadzanych po 1989 roku z podziałem na płeć (N=201)*

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
niekorzystne	14	7%	40	20%	0	0%
częściowo korzystne	20	10%	72	36%	1	0%
korzystne	54	27%	0	0%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 13 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny korzyści reform przeprowadzanych po 1989 roku z podziałem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
niekorzystne	0	0%	40	20%	0	0%	14	7%
częściowo korzystne	21	10%	0	0%	52	26%	20	10%
korzystne	18	9%	36	18%	20	10%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 14 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny korzyści reform przeprowadzanych po 1989 roku z podziałem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
niekorzystne	0	0%	0	0%	54	27%
częściowo korzystne	22	11%	21	10%	50	25%
korzystne	0	0%	0	0%	54	27%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny skuteczności przygotowania polskich uczniów do życia we współczesnym świecie w kontekście realiów polskiej polityki edukacyjnej ukazuje głęboki pesymizm wśród respondentów. Aż 63% badanych uważa, że system edukacyjny nie przygotowuje młodych ludzi do współczesnych wyzwań, co podkreśla krytyczne podejście do stanu polskiej edukacji. Wskazuje to na potrzebę rewizji i adaptacji polskiego systemu edukacyjnego, aby lepiej odpowiadał na potrzeby i wyzwania współczesnego świata. Wyrażna negatywna ocena

wśród większości respondentów, niezależnie od miejsca zamieszkania, a także zauważalne różnice w percepcjach na tle płci i wieku, podkreślają złożoność problematyki.

Część mężczyzn uznała przygotowanie polskich uczniów do życia we współczesnym świecie przez system szkolnictwa jako pozytywne, co może wskazywać na różnice w percepcji między płciami. Natomiast kobiety, stanowiące większość wśród oceniających negatywnie, mogą doświadczać lub dostrzegać inne aspekty systemu edukacyjnego niż mężczyźni. Brak pozytywnych opinii wśród kobiet oraz osoby identyfikujące się jako niebinarne sugeruje, że potrzebne są dalsze badania, by lepiej zrozumieć te dysproporcje.

Pozytywne oceny pochodziły w większości z osób w wieku od 36 do 60 lat, co może sugerować, że ta grupa wiekowa widzi więcej korzyści wynikających z obecnych metod edukacyjnych lub też nie ma świadomości tego, jak wygląda polityka edukacyjna, ponieważ znajduje się poza systemem. Natomiast w młodszych pokoleniach, a szczególnie u osób w wieku od 18 do 25 lat, dominuje duży sceptycyzm. Także osoby po 61 roku życia odpowiadały bardzo krytycznie. To może wskazywać na sceptycyzm wśród młodych ludzi i brak zaufania do systemu edukacji wśród starszych pokoleń.

Mieszkańcy wsi postrzegają system edukacyjny jako bardziej skuteczny w przygotowaniu uczniów do życia we współczesnym świecie, aniżeli mieszkańcy miasteczek i miast, co może odzwierciedlać różnice w oczekiwaniach lub doświadczeniach edukacyjnych w zależności od miejsca zamieszkania. Mieszkańcy miast i miasteczek są wyrazili więcej negatywnych ocen, co może wynikać z większej ekspozycji na różnorodne wyzwania edukacyjne i społeczne, jakie niesie za sobą życie w większych aglomeracjach.

Tabela 15 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny skutecznosci przygotowania polskich uczniow do zycia we wspolczesnym swiecie w realiach polskiej polityki edukacyjnej (N=201)

	liczba	procent
pozytywna	22	11%
neutralna	52	26%
negatywna	127	63%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 16 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny skutecznosci przygotowania polskich uczniow do zycia we wspolczesnym swiecie w realiach polskiej polityki edukacyjnej z podzialem na plec (N=201)

kobieta	mężczyzna	inne
---------	-----------	------

	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	22	11%	0	0%
neutralna	32	16%	20	10%	0	0%
negatywna	56	28%	70	35%	1	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 17 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny skutecznosci przygotowania polskich uczniow do zycia we wspolczesnym swiecie w realiach polskiej polityki edukacyjnej z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	0	0%	22	11%	0	0%
neutralna	18	9%	0	0%	0	0%	34	17%
negatywna	21	10%	76	38%	30	15%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 18 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny skutecznosci przygotowania polskich uczniow do zycia we wspolczesnym swiecie w realiach polskiej polityki edukacyjnej z podzialem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	22	11%	0	0%	0	0%
neutralna	0	0%	0	0%	52	26%
negatywna	0	0%	21	10%	106	53%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny dostosowania polskich programów nauczania do potrzeb uczniów ujawnia głębokie zastrzeżenia wśród badanych. Zdecydowana większość osób badanych oceniła to dostosowanie negatywnie, co wskazuje na szeroko rozpowszechnione przekonanie o nieadekwatności obecnych programów edukacyjnych. Jest to jednak przekonanie, które w społeczeństwie bywa często wyrażane, również przez samą kadrę pedagogiczną. To powoduje, że wyniki są zgodne z obserwacjami badacza w tym zakresie.

Rozkład opinii na tle płci pokazuje, że zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn dominują negatywne oceny, przy czym zauważalna jest niewielka przewaga wśród mężczyzn. Większa

część mężczyzn, w porównaniu z kobietami, ma pozytywne zdanie na temat dostosowania programów nauczania do potrzeb uczniów, jednak nie jest to statystycznie istotne. To może sugerować, że mężczyźni i kobiety w podobny sposób dostrzegają problemy w polskiej edukacji.

Analiza wyników badań pod kątem wieku pokazuje, że negatywne oceny koncentrują się głównie wśród osób w wieku od 26 do 35 lat, co może odzwierciedlać ich niedawne doświadczenia z systemem edukacji lub obecne zaangażowanie w edukację dzieci, które sami posiadają. Interesujące jest też, że wśród najmłodszych i najstarszych grup wiekowych w zasadzie nie ma w pełni pozytywnych ocen.

Jedyna pozytywna ocena dostosowania programów nauczania do potrzeb uczniów pochodzi od mieszkańca wsi, co może wskazywać na różnice percepcyjne zależne od środowiska zamieszkania tego badanego. Wśród negatywnych ocen wyraźnie dominują mieszkańcy dużych miast, co może sugerować, że trudności z dostosowaniem programów nauczania są bardziej odczuwalne w większych aglomeracjach.

Tabela 19 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny dostosowania polskich programow nauczania do potrzeb uczniow (N=201)

	liczba	procent
pozytywna	1	0%
neutralna	80	40%
negatywna	120	60%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 20 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny dostosowania polskich programow nauczania do potrzeb uczniow z podzialem na plec (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	1	0%	0	0%
neutralna	38	19%	41	20%	1	0%
negatywna	50	25%	70	35%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 21 Tabela liczności badanych w zależności od oceny dostosowania polskich programów nauczania do potrzeb uczniów z podziałem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	0	0%	1	0%	0	0%
neutralna	39	20%	0	0%	21	10%	20	10%
negatywna	0	0%	76	38%	30	15%	14	7%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 22 Tabela liczności badanych w zależności od oceny dostosowania polskich programów nauczania do potrzeb uczniów z podziałem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	1	0%	0	0%	0	0%
neutralna	21	10%	21	10%	38	20%
negatywna	0	0%	0	0%	120	60%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny dostosowania polskich programów nauczania do wyzwań przyszłości przed uczniami pokazuje, że w tym zakresie wśród osób badanych również dominuje negatywna ocena. Takie wyniki wskazują na powszechną opinię, że obecny system edukacji nie jest w stanie odpowiednio przygotować młodzieży do nadchodzących wyzwań.

Zarówno kobiety, jak i mężczyźni w znaczącej większości ocenili dostosowanie programów nauczania do przyszłości negatywnie, z wyższym odsetkiem negatywnych ocen wśród mężczyzn, aniżeli wśród kobiet. Jedyne jeden mężczyzna ocenił programy nauczania pozytywnie, co sugeruje generalną krytyczną postawę wobec polityki edukacyjnej, niezależnie od płci.

Analiza pod kątem wieku pokazuje, że najmłodsze i najstarsze grupy wiekowe nie darzą dostosowania polskich programów nauczania do wyzwań przyszłości pozytywną oceną, co może świadczyć o powszechnym przekonaniu o nieskuteczności obecnych metod nauczania w przygotowaniu uczniów do przyszłości. Szczątkowo pozytywną ocenę spotkać można od osoby znajdującej się w wieku od 36 do 60 lat, co wskazuje na przejaw optymizmu w tej grupie.

Jedyna w pełni pozytywna ocena dotycząca dostosowania programów nauczania do przyszłości pochodziła od mieszkańca wsi. Mieszkańcy miasteczek i miast ocenili system edukacji przeważnie negatywnie, z wyjątkowo wysokim odsetkiem negatywnych ocen w miastach co może odzwierciedlać wyższe oczekiwania lub lepsze zrozumienie wyzwań przyszłości przez mieszkańców większych aglomeracji.

Tabela 23 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny dostosowania polskich programow nauczania do wyzwan stojacych w przyszosci przed uczniami (N=201)

	liczba	procent
pozytywna	22	11%
neutralna	18	9%
negatywna	161	80%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 24 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny dostosowania polskich programow nauczania do wyzwan stojacych w przyszosci przed uczniami z podzialem na plec (N=201)

	kobieta		męczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	1	0%	0	0%
neutralna	38	20%	41	20%	1	0%
negatywna	50	25%	70	35%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 25 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny dostosowania polskich programow nauczania do wyzwan stojacych w przyszosci przed uczniami z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	0	0%	1	0%	0	0%
neutralna	39	20%	0	0%	21	10%	20	10%
negatywna	0	0%	76	38%	30	15%	14	7%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 26 Tabela liczności badanych w zależności od oceny dostosowania polskich programów nauczania do wyzwań stojących w przyszłości przed uczniami z podziałem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	1	0%	0	0%	0	0%
neutralna	21	10%	21	10%	38	20%
negatywna	0	0%	0	0%	120	60%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny wykorzystania nowych technologii w polskiej polityce edukacyjnej pokazuje, że opinie są w tym aspekcie bardziej podzielone, choć ponownie z przewagą negatywnych ocen. To pozwala stwierdzić, że znacząca część respondentów uważa, iż nowe technologie nie są wystarczająco efektywnie włączane do systemu edukacji lub ich wykorzystanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów.

W podziale na płeć zauważalne są wyraźne różnice. Większość pozytywnych ocen pochodzi bowiem od mężczyzn, którzy i tak w większości ocenili ten aspekt negatywnie, a kobiety skłaniają się głównie ku neutralnym ocenom, jak również ku ocenom negatywnym. Ten rozkład może sugerować, że mężczyźni są bardziej skłonni dostrzegać korzyści płynące z integracji nowych technologii w edukacji, podczas gdy kobiety mogą mieć bardziej zróżnicowane lub krytyczne podejście do tego zagadnienia.

Analiza pod kątem wieku pokazuje, że pozytywne oceny koncentrują się głównie w grupie badanych od 36 do 60 roku życia, co może z kolei sugerować, że osoby w średnim wieku dostrzegają potencjał nowych technologii w edukacji. Młodsze grupy wiekowe, mimo że są rodowitymi użytkownikami technologii, wyraziły głównie neutralne i negatywne opinie, co może wskazywać na rozczarowanie sposobem, w jaki technologie są wykorzystywane w edukacji.

Mieszkańcy miast wyrażali najwięcej negatywnych opinii, co może odzwierciedlać wyższe oczekiwania lub większą świadomość ograniczeń obecnego wykorzystania technologii w edukacji w większych aglomeracjach. Z kolei mieszkańcy wsi i miasteczek rzadziej wyrażali negatywne oceny, co może wskazywać na mniejsze doświadczenie z nowoczesnymi technologiami w kontekście edukacyjnym lub inne oczekiwania wobec tychże technologii.

Tabela 27 Tabela liczności badanych w zależności od oceny wykorzystania nowych technologii w polskiej polityce edukacyjnej (N=201)

	liczba	procent
pozytywna	11	5%
neutralna	94	47%
negatywna	96	48%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 28 Tabela liczności badanych w zależności od oceny wykorzystania nowych technologii w polskiej polityce edukacyjnej z podziałem na płeć (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	1	0%	10	5%	0	0%
neutralna	51	26%	42	21%	1	0%
negatywna	36	18%	60	30%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 29 Tabela liczności badanych w zależności od oceny wykorzystania nowych technologii w polskiej polityce edukacyjnej z podziałem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	1	0%	0	0%	10	5%	0	0%
neutralna	20	10%	18	9%	22	11%	34	17%
negatywna	18	9%	58	29%	20	10%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 30 Tabela liczności badanych w zależności od oceny wykorzystania nowych technologii w polskiej polityce edukacyjnej z podziałem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%

pozytywna	0	0%	1	0%	10	5%
neutralna	22	11%	20	10%	52	26%
negatywna	0	0%	0	0%	96	48%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny podążania przez polską politykę edukacyjną za zmianami społecznymi ukazuje wyraźną krytykę ze strony respondentów. Ogromna większość badanych oceniła, że polska polityka edukacyjna nie nadąża za zmianami społecznymi. To wskazuje na istotne wyzwania kolejnych rządów w zakresie dostosowania polskiej polityki edukacyjnej do szybko zmieniającego się świata.

Podział według płci pokazuje, że negatywne oceny dominują zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn, jednak z nieco większym udziałem negatywnych opinii pośród mężczyzn. Także jedyna pozytywna ocena pochodzi od mężczyzny, co może świadczyć o bardzo ograniczonym optymizmie wśród badanych w zakresie badanego zjawiska.

Analiza pod kątem wieku rzuca światło na zróżnicowane postrzeganie problemu w zależności od wieku respondentów. Badani znajdujący się w grupie od 26 do 35 roku życia wykazują największy pesymizm co do badanego zjawiska. To może odzwierciedlać ich bezpośrednie doświadczenia z trudnościami, jakich doznawał czy doznaje system edukacyjny w kontekście bieżących zmian społecznych.

Mieszkańcy miast wyrażają najwięcej negatywnych opinii w tym zakresie, co może wskazywać na to, że w większych aglomeracjach bardziej widoczne są wyzwania związane z szybkością zmian społecznych i technologicznych, przed którymi polska polityka edukacyjna zdaje się nie nadążać. Mieszkańcy wsi i miasteczek wykazywali bardziej zrównoważone opinie, także z większą skłonnością do neutralnych ocen.

Tabela 31 Tabela licznosci badanych w zależności od oceny podążania przez polską politykę edukacyjną za zmianami społecznymi (N=201)

	liczba	procent
pozytywna	1	0%
neutralna	66	33%
negatywna	134	67%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 32 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny podqzania przez polskq politykq edukacyjnq za zmianami społecznymi z podzialem na plec (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	1	0%	0	0%
neutralna	34	17%	31	15%	1	0%
negatywna	54	28%	80	40%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 33 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny podqzania przez polskq politykq edukacyjnq za zmianami społecznymi z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	0	0%	1	0%	0	0%
neutralna	21	10%	0	0%	31	15%	14	7%
negatywna	18	9%	76	39%	20	10%	20	10%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 34 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny podqzania przez polskq politykq edukacyjnq za zmianami społecznymi z podzialem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozytywna	0	0%	0	0%	1	0%
neutralna	22	11%	21	10%	23	11%
negatywna	0	0%	0	0%	134	68%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny pomysłu odejścia od zadań domowych w polskim szkolnictwie wskazuje na dominującą opinię respondentów opowiadających się za ich ograniczeniem lub całkowitym odejściem. Ta większość może sugerować przekonanie o konieczności zmian w podejściu do

nauczania i uczenia się, podkreślając potrzebę poszukiwania alternatywnych metod kształcenia.

Podział według płci pokazuje, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni w znaczącej większości popierają odejście od zadań domowych, choć odsetek ten jest nieco wyższy wśród mężczyzn. Ta różnica może odzwierciedlać różne doświadczenia i oczekiwania edukacyjne między płciami, a także potencjalne różnice w percepcji roli i skuteczności zadań domowych w procesie nauczania.

Istnieją jednak wyraźne różnice w opinii między grupami wiekowymi. Wśród zwolenników rezygnacji z zadań domowych wyraźnie dominuje grupa badanych między 26 a 35 rokiem życia, co może sugerować, że osoby te, być może będąc rodzicami młodszych dzieci lub pamiętając własne doświadczenia szkolne, dostrzegają negatywne aspekty obciążenia domowymi zadaniami. Z kolei starsza, w której część respondentów opowiada się za pozostawieniem zadań domowych, może mieć bardziej tradycyjne podejście do edukacji.

Mieszkańcy miast są zdecydowanie bardziej skłonni popierać odejście od zadań domowych, co może odzwierciedlać większą świadomość nowoczesnych metod edukacyjnych lub większe obciążenie pracą domową w aglomeracjach miejskich. Wśród mieszkańców wsi dominuje pogląd, jakoby zadania domowe powinny pozostać. To może sugerować inne doświadczenia edukacyjne w różnych środowiskach.

Tabela 35 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia zadan domowych w polskim szkolnictwie (N=201)

	liczba	procent
pozostawić	84	42%
odejść	117	58%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 36 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia zadan domowych w polskim szkolnictwie z podzialem na plec (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozostawić	32	16%	52	26%	0	0%

odejść	56	28%	60	30%	1	0%
---------------	----	-----	----	-----	---	----

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 37 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia zadan domowych w polskim szkolnictwie z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozostawić	18	9%	0	0%	52	26%	14	7%
odejść	21	10%	76	38%	0	0%	20	10%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 38 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia zadan domowych w polskim szkolnictwie z podzialem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozostawić	22	11%	0	0%	62	31%
odejść	0	0%	21	10%	96	48%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny możliwości zniesienia oceniania w polskich szkołach ujawnia wyraźną tendencję wśród respondentów opowiadających się za rezygnacją z tego systemu. Wskazuje to na rosnące przekonanie o potrzebie poszukiwania alternatywnych metod oceny postępów uczniów, które mogą lepiej odpowiadać na potrzeby indywidualnego rozwoju i motywacji do nauki.

Podział według płci pokazuje znaczące różnice w opiniach. Mężczyźni częściej opowiadają się za zachowaniem systemu oceniania, podczas gdy większość kobiet popiera odejście od tradycyjnego oceniania. Ta różnica może odzwierciedlać odmienne doświadczenia edukacyjne lub różne podejścia do kwestii motywacji i oceny osiągnięć edukacyjnych.

Wśród grup wiekowych największe poparcie dla odejścia od systemu oceniania wyraziła grupa badanych w wieku od 26 do 35 lat, co może sugerować, że osoby te, być może będąc rodzicami młodszych dzieci lub wspominając własny proces edukacji, krytycznie oceniają wpływ ocen na rozwój i samopoczucie uczniów. Z kolei starsze grupy wiekowe, które

częściej opowiadały się za pozostawieniem systemu oceniania, mogą być bardziej przywiązane do tradycyjnych metod edukacji.

Analiza odpowiedzi osób badanych w zależności od miejsca zamieszkania ukazuje, że w największym stopniu to mieszkańcy miast popierają odejście od systemu oceniania, co może świadczyć o większej ekspozycji na nowoczesne podejścia edukacyjne lub większej świadomości negatywnych aspektów oceniania. Mieszkańcy wsi, choć w małym stopniu, wykazali poparcie dla zachowania systemu ocen, nie wyrażając jednocześnie wyraźnego poparcia dla odejścia od niego.

Tabela 39 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia oceniania w polskim szkolnictwie (N=201)

	liczba	procent
pozostawić	76	38%
odejść	125	62%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 40 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia oceniania w polskim szkolnictwie z podzialem na plec (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozostawić	14	7%	62	31%	0	0%
odejść	74	37%	50	25%	1	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 41 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny istnienia oceniania w polskim szkolnictwie z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozostawić	0	0%	0	0%	42	21%	34	17%
odejść	39	19%	76	38%	10	5%	0	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 42 Tabela liczności badanych w zależności od oceny istnienia oceniania w polskim szkolnictwie z podziałem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
pozostawić	22	11%	0	0%	54	27%
odejść	0	0%	21	10%	104	52%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny równego dostępu do wysokiej jakości edukacji wśród polskich uczniów wskazuje na wyraźne przekonanie większości respondentów, że taki równy dostęp nie istnieje. Ta opinia może odzwierciedlać percepcję nierówności i barier w systemie edukacyjnym, które wpływają na możliwości edukacyjne dzieci i młodzieży.

W podziale według płci, większy procent mężczyzn niż kobiet uważa, że równy dostęp do edukacji nie istnieje, co może sugerować różnice w percepcji nierówności w edukacji między płciami. Choć kobiety również w znacznej mierze zgadzają się z tą opinią, to mężczyźni wydają się być bardziej przekonani o jej słuszności.

Największy pesymizm w kwestii równego dostępu do edukacji występuje w grupie wiekowej badanych mających od 26 do 35 lat, co może wynikać z bezpośrednich doświadczeń związanych z edukacją własną lub ich dzieci. Interesujące jest, że w najmłodszej grupie wiekowej większy procent respondentów uważa, że równy dostęp do edukacji istnieje, co może odzwierciedlać bardziej optymistyczne nastawienie młodszych osób lub mniejsze doświadczenie nierówności.

Podział osób badanych według miejsca zamieszkania pokazuje znaczącą różnicę między mieszkańcami miast a wiejskich społeczności. Aż 57% mieszkańców miast uważa, że równy dostęp do edukacji nie istnieje, co może świadczyć o większej świadomości problemów edukacyjnych w większych aglomeracjach. Z kolei w miasteczkach i na wsi taka odpowiedź jest mniej powszechna, co może wynikać z różnic w dostępności zasobów edukacyjnych i lokalnych doświadczeń.

Tabela 43 Tabela liczności badanych w zależności od oceny równego dostępu do wysokiej jakości edukacji wśród polskich uczniów (N=201)

	liczba	procent
--	--------	---------

nie ma	135	68%
jest	65	32%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 44 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny rownego dostepu do wysokiej jakosci edukacji wsród polskich uczniow z podzialem na plec (N=201)

	kobieta		męczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
nie ma	54	27%	82	40%	0	0%
jest	34	18%	30	15%	1	0%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 45 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny rownego dostepu do wysokiej jakosci edukacji wsród polskich uczniow z podzialem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
nie ma	18	9%	56	28%	42	21%	20	10%
jest	21	10%	20	10%	10	5%	14	7%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 46 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od oceny rownego dostepu do wysokiej jakosci edukacji wsród polskich uczniow z podzialem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
nie ma	22	11%	0	0%	114	57%
jest	0	0%	21	10%	44	22%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza oceny chęci wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do polskiej polityki edukacyjnej wskazuje na bardzo pozytywne przyjęcie tej koncepcji przez osoby badane, wraz z ogromną większością opowiadającą się za jej wdrożeniem. Należy też zaznaczyć, że w ankiecie znajdowało się wyjaśnienie tych dwóch pojęć, co dawało pewność zrozumienia

przez nich pytania. Tak wysoki poziom poparcia może odzwierciedlać przekonanie o potencjale tych metod w zwiększaniu zaangażowania uczniów i poprawie efektywności procesu edukacyjnego.

Podział według płci ujawnia, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni, są zdecydowanie na tak dla wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do polskiej edukacji. Cała opozycja do wprowadzenia takich metod pochodzi wyłącznie od małej części mężczyzn, co może sugerować pewne różnice w postrzeganiu nowoczesnych metod nauczania między płciami, ale generalnie obie grupy mocno wspierają ideę gamifikacji.

Analiza wiekowa pokazuje jednomyślną akceptację wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji we wszystkich grupach wiekowych, choć w grupie badanych od 26 do 35 roku życia pojawiły się nieliczne głosy sprzeciwu. Może to sugerować, że osoby w tym przedziale wiekowym, potencjalnie będące rodzicami młodszych dzieci, mogą mieć pewne obawy dotyczące wprowadzenia tych metod, ale nadal większość w tej grupie wiekowej jest za ich wdrożeniem.

Podział według miejsca zamieszkania pokazuje, że mieszkańcy miast są najbardziej entuzjastycznie nastawieni do wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji, podczas gdy w miasteczkach i na wsi również panuje szerokie poparcie, choć bardziej powściągliwe. To może wskazywać na to, że mieszkańcy miast, którzy mogą mieć lepszy dostęp do nowoczesnych technologii, widzą większy potencjał w tych metodach nauczania.

Tabela 47 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od chęci wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do polskiej polityki edukacyjnej (N=201)

	liczba	procent
wprowadzać	20	10%
wprowadzić	181	90%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 44 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od chęci wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do polskiej polityki edukacyjnej z podziałem na płeć (N=201)

	kobieta		mężczyzna		inne	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
wprowadzać	0	0%	20	10%	0	0%

wprowadzić	88	44%	92	46%	1	0%
-------------------	----	-----	----	-----	---	----

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Tabela 45 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od chęci wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do polskiej polityki edukacyjnej z podziałem na grupy wiekowe (N=201)

	18–25		26–35		36–60		61–75	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
wprowadzać	0	0%	20	10%	0	0%	0	0%
wprowadzić	39	19%	56	28%	52	26%	34	17%

Tabela 46 Tabela licznosci badanych w zaleznosci od chęci wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do polskiej polityki edukacyjnej z podziałem na miejsce zamieszkania (N=201)

	wieś		miasteczko		miasto	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
wprowadzać	0	0%	0	0%	20	10%
wprowadzić	22	11%	21	10%	138	69%

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Analiza statystyczna różnych aspektów dotyczących polskiej polityki edukacyjnej wykazała istotne wnioski dotyczące opinii respondentów. Wykorzystano test Shapiro-Wilka do oceny normalności rozkładów poszczególnych zmiennych, co jest kluczowe przy decydowaniu o możliwości użycia testów parametrycznych. Wszystkie zmienne wykazały wartość $p < 0,05$, sugerując, że rozkłady nie są normalne. Jednakże, analiza skośności i kurtozy dla większości zmiennych ujawniła, że ich wartości mieszczą się w przedziale od -1 do 1, co może wskazywać na niewielkie odchylenie od rozkładu normalnego.

Średnie oceny poszczególnych aspektów polityki edukacyjnej, takich jak ogólny stan systemu edukacji (PYT1_STAN), korzyści z reform (PYT2_KORZ) czy dostosowanie programów nauczania do przyszłych wyzwań (PYT5_WYZW), wskazują na zróżnicowanie opinii wśród respondentów. Przykładowo, średnia ocena stanu systemu edukacji wyniosła 2,21 na skali od 1 do 5, co sugeruje krytyczną postawę wobec obecnego stanu systemu edukacji w Polsce.

Najbardziej znaczące odchylenia od rozkładu normalnego odnotowano w przypadku ocen dotyczących wykorzystania nowych technologii (PYT6_TECH) i równego dostępu do wysokiej jakości edukacji (PYT10_DOST), gdzie skośność i kurtoza wskazują na większą zmienność opinii. To może odzwierciedlać rozbieżne doświadczenia i oczekiwania respondentów względem tych aspektów polityki edukacyjnej.

Z kolei bardzo pozytywna ocena wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do edukacji (PYT11_GAME) z średnią 1,90 na skali od 1 do 2, przy bardzo niskiej wariancji, wskazuje na szerokie poparcie dla tych nowoczesnych metod nauczania wśród uczestników badania.

Wyniki statystyk opisowych wskazują na złożoność i wielowymiarowość opinii dotyczących polskiej polityki edukacyjnej, podkreślając jednocześnie obszary, które zdaniem respondentów wymagają poprawy lub innowacji, takie jak wykorzystanie technologii w edukacji czy zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości nauczania.

Tabela 47 Statystyki opisowe badanych zmiennych całej grupie badanych (N=201)

	średnia	min.	max.	wariancja	skośność	kurtoza	Test Shapiro-Wilk
pyt1_stan	2,21	1	4	0,909005	0,32839	-0,82301	W=0,87 P=0,00
pyt2_korz	2,00	1	3	0,540000	0,00000	-1,13728	W=0,81 P=0,00
pyt3_przyg	1,48	1	3	0,470746	1,11331	-0,05427	W=0,68 P=0,00
pyt4_progr	1,41	1	3	0,252736	0,49640	-1,46645	W=0,64 P=0,00
pyt5_wyzw	1,31	1	3	0,434378	1,90003	2,02501	W=0,50 P=0,00
pyt6_tech	1,58	1	3	0,355274	0,48520	-0,64757	W=0,73 P=0,00
pyt7_zmiany	1,30	1	3	0,234975	0,82118	-0,98961	W=0,61 P=0,00
pyt8_zaddom	1,58	1	2	0,244478	-0,33538	-1,90659	W=0,63 P=0,00
pyt9_ocen	1,62	1	2	0,236318	-0,50652	-1,76106	W=0,61 P=0,00
pyt10_dost	1,32	1	2	0,219900	0,76084	-1,43551	W=0,59 P=0,00
pyt11_game	1,90	1	2	0,090050	-2,69607	5,32166	W=0,34 P=0,00

źródło: Opracowanie własne na podstawie badań

Podsumowanie

Badanie wykazało, że ogólna percepcja polskiego systemu edukacji wśród osób badanych jest raczej krytyczna. Badani oceniali stan systemu edukacji na relatywnie niskim poziomie, co wskazuje na powszechne niezadowolenie z obecnych rozwiązań i metod edukacyjnych. Taka ocena może świadczyć o istotnych niedociągnięciach systemu i potrzebie głębokich reform. Opinie na temat reform edukacyjnych po 1989 roku były podzielone, co może odzwierciedlać złożoność i różnorodność doświadczeń edukacyjnych w Polsce. Pokazuje to także, jak ważne jest zrozumienie specyficznych grup społecznych i ich nastrojów przy wdrażaniu zmian.

Warto tu zauważyć, że chociaż nowe technologie są powszechnie uznawane za istotny element w każdej nowoczesnej polityce edukacyjnej, to opinie osób badanych na temat ich wykorzystywania w polskiej edukacji były podzielone, co wskazuje na ich niejednolite wdrażanie lub niewłaściwe wykorzystanie. Zdecydowanie wskazuje to na potrzebę lepszego zintegrowania technologii z procesem nauczania, aby zwiększyć skuteczność edukacyjną i dostosować ją do wymagań współczesnego świata.

Odpowiedzi osób badanych wskazują także na istotne problemy z równym dostępem do wysokiej jakości edukacji. Większość respondentów uważa, że równy dostęp nie jest zapewniony, co stanowi wyzwanie dla polityków odpowiedzialnych za polską politykę edukacyjną. Tu należy zaznaczyć, że opinie na temat całokształtu reform polskiego systemu oświatowego, jakie były przeprowadzane od 1989 roku, są podzielone, jednak w większych ośrodkach miejskich przeważają opinie negatywne.

Bardzo pozytywny odbiór idei wprowadzenia gamifikacji i grywalizacji do szkół przez znaczącą część badanych, wskazuje na otwartość badanej grupy na innowacyjne metody nauczania. Szczególnie, że osoby badane ocenili ogólny stan polskiej polityki edukacyjnej jako niezadowalający. Większość z nich uważa też, że polska szkoła nie przygotowuje uczniów do życia we współczesnym świecie, a programy nauczania nie są spójne z potencjalnymi wyzwaniami przyszłości.

Co ciekawe, Zdecydowana większość respondentów popiera odejście od tradycyjnych zadań domowych i systemu oceniania. To może być związane z ogólnokrajową debatą społeczną, bowiem temat ten w czasie badania był wielokrotnie poruszany w mediach. Wskazuje to na potrzebę rozważenia alternatywnych metod oceny i motywacji uczniów do nauki.

Uzyskane wyniki stanowią pole do dalszych badań politologicznych i socjologicznych. Są także doskonałym uzupełnieniem dla badań, które już miały miejsce, jak też tych, które będą prowadzone w przyszłości.

Jednym z nowszych materiałów związanych ze stanem polskiej edukacji jest artykuł autorstwa Małgorzaty Gałęckiej (2022), który analizuje efektywność polskiego szkolnictwa średniego w latach 2011-2018, korzystając z technik ekonometrycznych. Badanie podkreśla różnice przestrzenne w wynikach edukacyjnych między miastami a wsią, porównując licea ogólnokształcące i szkoły zawodowe. Wykorzystano indeks całkowitej produktywności Malmquista do analizy zmian w produktywności i wpływu zasobów, wskazując na znaczącą rolę technologii we współczesnej edukacji. Co ciekawe, badanie wykazało najwyższą produktywność edukacyjną w wiejskich szkołach zawodowych, w których technologia była wykorzystywana w większym stopniu, aniżeli w pozostałych szkołach.

Nie sposób pominąć najnowsze badania PISA (2023) przeprowadzone w 2022 roku. Te pokazują, że polscy uczniowie utrzymują się powyżej średniej OECD w matematyce, czytaniu i naukach przyrodniczych, ale w porównaniu z poprzednimi latami odnotowano spadek ich wyników. Wyniki w matematyce i czytaniu wróciły do poziomów z 2003 roku, z większym odsetkiem uczniów osiągających niższe poziomy kompetencji. Spadek jest widoczny zwłaszcza w szkołach branżowych, co także sugeruje potrzebę działań naprawczych w systemie edukacyjnym.

Artykuł autorstwa Anny Sajdak-Burskiej (2023) analizuje natomiast metodologiczne aspekty możliwe do wykorzystania przy budowaniu "nowoczesnej konserwatywnej szkoły". Autorka wykorzystuje kategorię "dwoistości" do analizy relacji między konserwatywnym a nowoczesną dydaktyką, podkreślając dynamiczne napięcie i ruch oscylacyjny między tymi pozycjami. Z badania tego można wywnioskować, że nowoczesna szkoła jest narażona na wiele pułapek. Jedną z największych są zagrożenia związane z fundamentalizmem. To z kolei pokazuje, że pluralizm i demokracja w szkole winny mieć większe znaczenie, bowiem za ich pomocą możliwa jest walka z fundamentalizmem.

O tym z kolei pisała Ewa Tłuczek-Tadla (2022), która zbadała, jak uczniowie liceów rozumieją demokratyzację edukacji. Okazuje się, że większość licealistów nie uczestniczy w organach samorządu uczniowskiego ani radach szkolnych. 87% uczniów nie pełniło żadnych funkcji. Wyniki sugerują, że młodzież ceni sobie wartości takie jak wolność słowa, ale nie znajduje odzwierciedlenia w ich realnym uczestnictwie w zarządzaniu szkolnym. Brak

zaangażowania może wynikać z wielu przyczyn, które stanowią doskonałe pole do dalszych badań.

Wyniki przeprowadzonego badania, podobnie jak badań wyżej opisywanych, wyraźnie wskazują na potrzebę przeprowadzenia w polskiej polityce edukacyjnej głębokich reform. Te powinny skupić się na poprawie jakości nauczania, integracji nowych technologii, zapewnieniu równości edukacyjnej, jak też eksploracji nowoczesnych metod nauczania, choćby takich jak gamifikacja i grywalizacja. Działania te mogą przyczynić się do stworzenia bardziej sprawiedliwego, efektywnego i nowoczesnego systemu edukacji, który będzie lepiej odpowiadać na wyzwania przyszłości. Nadto badanie stanowi doskonałą bazę do prowadzenia dalszych badań, a w tym uszczegółowionych do konkretnych aspektów systemu oświatowego czy też prowadzonych dłużej i na większej grupie badanych. W badaniu nie wzięto pod uwagę tego, czy osoby badane mają dzieci, czy też nie, co potencjalnie mogło wpłynąć na jego wyniki.

Bibliografia

- Auleytner, J. (2004). *Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany*. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP.
- Bäcker, R. i in.. (2016). *Metodologia badań politologicznych*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych.
- Ball, S. (2021). *The education debate: Policy and politics in the twenty-first century*. Bristol: Policy&Politics.
- Chodubski, A. (2009). *Metodologia jako szczególna wartość badań politologicznych*. Studia Gdańskie. *Wizje i rzeczywistość*, 6, 90-101.
- Ciepielewska-Kowalik, A. (2022). *Obywatelska polityka edukacyjna. Koprodukcja i współtworzenie*. Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.
- Ciupka, S. (2016). Szkoła a kształtowanie kompetencji moralnych. w: *Współczesna edukacja. Wielopłaszczyznowość zadań*. Kraków: Wydawnictwo "Libron Filip Lohner", 147-163.
- Dalton, R. (2008). Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political Studies*, 56(1), 76-98.
- Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. E. (2011). From game design elements to gamefulness: defining "gamification". *Proceedings of the 15th*

International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. ACM.

- Gałęcka, M. (2022). Produktywność polskiego szkolnictwa średniego. *Optimum. Studia Ekonomiczne*, 107(1), 127-141.
- Huotari, K., & Hamari, J. (2012). Defining gamification: a service marketing perspective. *Proceedings of the 16th International Academic MindTrek Conference (MindTrek '12)*. ACM, New York, NY, USA, 17-22.
- Ikonowicz, P. (2012). Jak żyć Panie Premierze? Diagnoza kryzysu społecznego w Polsce. Wrocław: Ruch Palikota.
- Illeris, K. (2015). Transformative learning and identity. *Journal of Transformative Education*, 12(2), 148-163.
- Jakubowski, M. (2021). Polityka edukacyjna. w: *Polityki publiczne* (pp. 153-174). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie.
- Kurzyna-Chmiel, D. (2013). *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kuhlthau, C. C., Maniotes, L. K., & Caspari, A. K. (2007). *Guided Inquiry: Learning in the 21st Century*. Libraries Unlimited.
- Kwasek, A. (2018). Wyzwania współczesnej edukacji w kontekście zmian technologicznych i społecznych. *KNUV*, 2 (56), 203-216.
- Nesterok. (2024). *To my jesteśmy pokoleniem zmian!*. dostęp: <https://onsen.eu/blog-o-spaniu/pokolenie-zmian>
- Niezgoda, M. (2011). Jak patrzeć na zmianę edukacyjną w Polsce. w: *Spoleczne skutki zmiany oświatowej w Polsce*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- *Organisation for Economic Co-operation and Development*. (2023) OECD PISA 2022 results.
- Podoski, K., Turnowiecki, W. (2001). Polityka społeczna. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Sadura, P. (2013). Marzy mi się rozmowa o innej szkole. w: *Edukacja. Przewodnik Krytyki Politycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej.
- Sajdak-Burska, A. (2023). Konserwatyzm i nowoczesność w edukacji. Dwoistość – otwarcie – pułapki. *Polska Myśl Pedagogiczna*, 9(1), 61-81.
- Tłuczek-Tadla, E. (2022). Demokratyzacja edukacji w liceach – jak ją rozumieją uczniowie?. *Kultura - Przemiany - Edukacja*, 11, 82-104.

- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st Century Skills: Learning for Life in Our Times. *Journal of Curriculum Studies*, 41(2), 265-267.
- Wołoszyn, S. (2003). *Wychowanie i „nauczanie” w cywilizacjach starożytnego Wschodu*. Pedagogika, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.